

PRIPOVIJEDANJE U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU S DJECOM RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Marić, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:898640>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**PRIPOVIJEDANJE U ODGOJNO-
OBRAZOVNOM PROCESU S DJECOM RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

MATEA MARIĆ

Split, 2024.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Sveučilišni prijediplomski studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Integrirani kurikulum 2

**PRIPOVIJEDANJE U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU S
DJECOM RANE I PREDŠKOLSKE DOBI**

Studentica:

Matea Marić

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Ivana Visković

Split, rujan 2024.

Sadržaj

1 UVOD	1
2 PRIPOVIJEDANJE PRIČA	2
3 VAŽNOST PRIPOVIJEDANJA	3
3.1 Pripovijedanje i spoznajni razvoj.....	3
3.2 Pripovijedanje i jezično-govorni razvoj.....	4
3.3 Pripovijedanje i socio-emocionalni razvoj	5
3.4 Pripovijedanje i moralni razvoj.....	6
4 PRIČE U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU	8
4.1 Odabir priče	8
4.1.1 Smjernice za odabir priče prema dobi djeteta.....	9
4.1.2 Značajke kvalitetne slikovnice.....	10
4.2 Kako pripovijedati priče djeci.....	13
4.2.1 Vještine pripovjedača.....	13
4.2.2 Atmosfera u pripovijedanju.....	14
4.2.3 Rituali i rekviziti u pripovijedanju.....	15
4.2.3.1 Lutka u pripovijedanju	16
5 TERAPEUTSKE PRIČE	18
5.1 Terapeutsko pričanje priča	19
5.2 Biblioterapija	20
6 PRIPOVIJEDANJE U VRTIĆU	22
7 ZAKLJUČAK	23
8 LITERATURA	24

1 UVOD

Pripovijedanje priča ima jedinstveno mjesto u čovjekovoj prošlosti. To je umijeće staro gotovo koliko i čovječanstvo. Prije pisane riječi čovjek je sva svoja iskustva i doživljaje prenosio usmenim putem. Na taj način je kulturu i običaje, ali i nova saznanja održavao živim. Ono je za njega predstavljalo temeljno polazište u poimanju i razumijevanju svijeta, a i dandanas pripovijedanje priča ima značajnu ulogu u ljudskoj svakodnevicu.

Pripovijedanjem priča ne prenosi se samo sadržaj, već i cijeli jedan čovjekov unutarnji svijet, a to su njegove želje, težnje, mašta i emocije. Stoga, ono što se pričom stvara od velike je važnosti za čovjeka, bio on odrasla osoba ili dijete, a to je odnos.

Različiti priručnici namijenjeni, u prvom planu roditeljima, pa tako i odgajateljima i ostalim strukama, u čijem je središnjem zanimanju dijete, daju savjete o načinima pripovijedanja djeci. No, često se zanemaruje naglasiti razlog, važnost i njegov utjecaj na samo dijete. To dovodi do sve manjeg korištenja žive riječi, a do sve veće upotrebe gotovih, lijepo upakiranih priča i slikovnica koje sve češće u sebi posjeduju zvučne efekte kako bi u potpunosti umanjili ulogu posrednika (roditelja ili odgajatelja).

Cilj je ovoga rada prikazati značajnost pripovijedanja priča u odgojno-obrazovnom procesu djeci rane i predškolske dobi. Radi lakšeg razumijevanja uloge pripovijedanja važno je definirati sam njezin pojam te sve ono što ono obuhvaća. Prvi dio rada stoga objašnjava značenje pripovijedanja te njegovu podjelu u literaturi. Osim toga, navodi se i važnost pripovijedanja na djetetov cjeloviti razvoj (kognitivni, govorno-jezični, socio-emocionalni i moralni).

Glavni dio rada u cijelosti je posvećen načinu upotrebe priče, ali i pripovijedanja u odgojno-obrazovnom procesu. Kod pripovijedanja priča uloga pripovjedača je voditi brigu o metodičkim aspektima kao što su to odabir priče i atmosfere koja se najčešće stvara uvođenjem različitih rituala i sredstava. Da bi sve to bilo ostvarivo, važno je da pripovjedač posjeduje određene kompetencije. Svrha ovog dijela ukazuje na važnost stjecanja određenih vještina u provođenju aktivnosti pripovijedanja kako bi ono bilo što efektnije.

U posljednjem dijelu rada navodi se uloga pripovijedanja priča u situacijama koje za dijete mogu predstavljati znatno emocionalno opterećenje i traumu. Većina tog dijela ukazuje na upotrebu terapijskih priča u pripovijedanju kao pomoći u takvim situacijama. Naposljetku, navodi se pripovijedanje priča kao neizostavna aktivnost u praksi vrtića te uloga odgajatelja u njezinom provođenju.

2 PRIPOVIJEDANJE PRIČA

Čovjek je oduvijek okružen pričama. O tome svjedoče i prošla vremena u kojima se pjevalo, propovijedalo i recitiralo o mnogobrojnim temama kao što su slavne bitke, ljubav, smrt, Bog, božanstva, mitska bića i legendarni junaci (Otero, 2005). Priča je predstavljala jednu vrijednost te je kao takva obilježila misao i djelovanje svakog doba i cjelokupne povijesti. Čovjek i danas treba priče jer mu one i dalje pomažu da se nosi sa strahovima i problemima, da prenosi iskustva, da upozna svijet pa i na koncu samoga sebe (Otero, 2005).

Svaka priča oživljava i postaje stvarnost u trenutku kada se pripovijeda. Pripovijedanje je prastaro umijeće predočavanja događaja riječima, mimikama i zvukovima (Koić, 2008). U literaturi se objašnjava kao „složena jezično-spoznajna sposobnost koja na spoznajnome planu zahtijeva strukturiranje priče, odnosno stvaranje početka, sredine i kraja, a na jezičnom planu dekonstruiranje jezika i jezično oblikovanje priče“ (Kuvač, 2005; prema Velički, 2013: 41). Zato priču možemo promotriti kao strukturu koju pripovijedanje obavlja te oblikuje kao samostalnu cjelinu (Solar, 2004).

Pod pripovijedanjem također ubrajamo pričanje i prepričavanje priča. Velički (2013) naglašava kako se često oni smatraju sinonimima, međutim njihovo značenje puno je sažetije od samog pripovijedanja. „Termin pričanje odnosi se samo na živo usmeno izlaganje izvornog sadržaja, dok je prepričavanje usmena interpretacija pročitane sadržaja ili onoga što smo čuli ili pročitali“ (Težak, 1998; prema Velički, 2013:41). Upravo zbog toga pričanje priče može se promatrati kao stvaralački čin koji zahtjeva puno više mašte i kreativnosti za razliku od samog prepričavanja (Velički, 2013).

Priče će uvijek imati važno mjesto u životu svakog čovjeka, posebno ako ih je iskusio još od ranog djetinjstva. Pripovijedanje priča djetinjstvo obogaćuje čudesnim i prelijepim uspomnama koje djeci daju poticaj, ali i sigurnost u daljnjem odrastanju (Velički, 2013). Zbog svoje slobode u izrazu, pripovijedanje u dječjoj mašti ostavlja prostranstva slika i vizija (Perrow, 2010). Zbog toga će pripovijedanje uvijek djelovati intenzivnije i osobnije na dijete u odnosu na druge načine književnog i jezičnog izražavanja (Perrow, 2010).

3 VAŽNOST PRIPOVIJEDANJA

Svijet djeteta danas je sve više ispunjen digitalnim medijima koji zamjenjuju ulogu pripovjedača. Velički (2013) naglašava kako tehnološka "savršenost" nikada neće moći zamijeniti pripovijedanja roditelja i odgajatelja. Razlog tomu je što kod pripovijedanja sadržaj priče pada u drugi plan, a ono što se tada stvara puno je vrijednije za sudionike, a to je upravo odnos (West i Sarosy, 2021).

Sasvim je prirodno da čovjek teži znatiželji, ali i da ima potrebu nešto učiti i/ili naučiti od drugih te iz njihovih iskustava (Otero, 2005). Pripovijedajući priču, na jedan poseban način, pripovjedač dijeli dio sebe, svoju autentičnost, kreativnost, humor i jedinstvenost (Velički, 2013). „Dakle, na kraju djeca nisu čula samo priču, već su upoznala i jednog čovjeka“ (Velički, 2013:38). Otero (2005) naglašava da je to još jedan od razloga zašto će pripovijedanje uvijek biti superiornije u odnosu na ostale načine usvajanja teksta. Tu se nalazi i osnovna razlika između pripovijedanja i čitanja priče. Kod čitanja pripovjedač se veže za tekst u knjizi ili za riječi i slike u pamćenju te teško na taj način uspostavlja kontakt s djetetom (Velički, 2013). Pripovijedanjem on je prisutan u svakoj djetetovoj emociji koju ono proživljava slušajući priču, a razlog tome je njegova potpuna sloboda djelovanja i mašte koja je u tom trenutku neograničena (Otero, 2005). „Bez obzira koliko je dobro pročitana neka priča, ispričana priča uvijek je spontanija, a veza s publikom je neposrednija nego kad se između publike i izvođača nalaze napisane riječi“ (Velički, 2013:38). Visinko (2005) također ističe pričanje priče kao nešto bliže čovjeku i njegovoj prirodi. Iako su mogućnosti velike kod pripovijedanja, Visinko (2005) smatra da je i čitanje priče također nužno za dijete i njegovo stvaranje odnosa s knjigom i napisanom riječju. Ono što je važno naglasiti jest da i jedno i drugo imaju jako puno pogodnosti za dijete te ih je izuzetno važno primjenjivati u periodu djetetova odgoja i obrazovanja (Visinko, 2005).

3.1 Pripovijedanje i spoznajni razvoj

Spoznajni (kognitivni) razvoj djeteta obuhvaća razvoj mentalnih procesa poput zaključivanja, rasuđivanja i mišljenja koje mu pomažu u svakodnevnom razumijevanju svijeta koji ga okružuje (Vasta i sur., 2005). Većina kognitivnih teorija naglašava važnost i utjecaj djetetove socijalne okoline na njegov spoznajni razvoj (Miljević-Riđiki i Pavin, 2009). Dijete kognitivno napreduje ponajviše u interakciju sa svojim socijalnim okruženjem (roditeljima,

užom obitelji, odgajateljima, vršnjacima). U tom slučaju pripovijedanje može poslužiti kao savršeno sredstvo. Pripovijedanje priča oblik je komunikacije u kojoj pripovjedač dijeli vlastiti svijet s drugima u svrhu stvaranja odnosa (Velički, 2013). Dijete pomoću tih oblikovanih priča uči o drugima i njihovim iskustvima, ali isto tako i o samome sebi. Priče djetetu pružaju razne informacije koje kasnije ono u interakciji s pripovjedačem (roditeljem ili odgajateljem) kritički promatra i na temelju promišljanja donosi zaključke.

3.2 Pripovijedanje i jezično-govorni razvoj

Suvremeno društvo nosi nove izazove u odgoju s kojima se roditelji i odgajatelji svakodnevno susreću, a koji nastaju između ostalog zbog prevelikog utjecaja elektronskih medija koji osim emocionalnog razvoja kod djece, osiromašuju i onaj govorni. Jezik se uči u socijalnim odnosima – slušajući, govoreći i promatrajući ga (Agazzi, 1950; prema Velički, 2013). Dijete dakle govor razvija samo ako postoji povratna informacija, odnosno okolina koja će tu informaciju zaprimiti i reagirati usvajanjem ili odbijanjem (Velički, 2009). Istraživanja su pokazala da roditelji provode sve manje vremena u aktivnom razgovoru sa svojom djecom što se smatra glavnim uzrokom sve većeg porasta govornih poteškoća (Velički, 2009). Velički naglašava kako je jedna od glavnih uloga odgoja i obrazovanja u vrtiću „naučiti djecu razumjeti i govoriti materinji jezik, koji će na taj način postati temelj kasnijeg učenja, komuniciranja i doživljavanja svijeta te odnosa prema njemu“ (Velički, 2013:14). Priče u tom pogledu mogu imati veliku ulogu te kao dio književnosti motivacijski poslužiti za učenje jezika (Velički 2013).

Dijete svoje jezične sposobnosti i vještine razvija već od samog rođenja (Sevšek, 2023). Prve riječi kod djeteta pojavljuju se oko godine dana (Radić Tatar, 2013) Djeca u tom razdoblju koriste jedan izraz ili riječ koja predstavlja cijelu rečenicu (Radić, Tatar, 2013). Od druge godine najčešće koristi dvočlane ili tročlane izraze (Radić Tatar, 2013). Kako se razvijaju, djeca usvajaju strukture riječi te način njihova povezivanja u rečenice što im pomaže u komunikaciji da izraze vlastite želje, potrebe i mišljenja (Radić Tatar, 2013). Između treće i četvrte godine dijete usvaja novu jezičnu vještinu, a to je mogućnost pripovijedanja priča (Sevšek, 2023). U tom razdoblju, pripovijedanje je vrlo jednostavno te najčešće ne predstavlja oblikovanu cjelinu (Sevšek, 2023). Nakon djetetove četvrte godine to se mijenja te priča dobiva smisao odnosno pripovijedanje predstavlja neki cilj i svrhu (Sevšek, 2023). „U priči djeca opisuju osobine ljudi, njihove međusobne odnose, motive, osjećaje, a priča se odvija oko glavnog junaka“ (Sevšek, 2023:3). Korištenjem pripovijedanja priča i prepričavanjem događaja, dijete ukazuje na svoj

jezični razvoj, odnosno na razvoj i mogućnost sklapanja riječi i rečenica u povezane cjeline (Galeković, 2023). „U dobi do šeste godine u pripovijedanju se ističe struktura priče, djeca znaju više detalja o radnji i likovima, prenose emotivna stanja likova u priči i ističu glavni problem i temu“ (Galeković, 2023:233). Kroz načine djetetova pripovijedanja prepoznaje se mijenjanje njihovih gramatičkih struktura koje postaju sve složenije (Galeković, 2023). Na taj način dolazi se do saznanja o djetetovom rasponu rječnika i o njegovim govornim sposobnostima (Galeković, 2023).

Pripovijedanje priča, osim razvoja govora kod djece, može poslužiti i za olakšavanje komunikacije. Odrasli ponekad imaju poteškoća sa stupanjem u odnos s djecom, a priča tu može poslužiti kao odličan alat (West i Sarosy, 2021). Priča će pomoći i roditelju i djetetu da se izraze, istinski upoznaju i naravno prije svega razumiju (Visinko, 2005). Osim toga, pripovijedanje kod djece potiče potrebu za spontanom govorom u vrijeme pričanja kojeg je važno njegovati (Velički, 2013). Visinko (2005) ističe kako se u svakom djetetovom izražavanju kroz priču javlja jezik koji se bogati slikama, značenjem, puni osjećajima i kojeg je užitek slušati i izgovarati. Čestim prakticiranjem ovakvog oblika izražavanja kod djece se stvara osjećaj za razumijevanje teksta i gramatike (Velički, 2013). To se može tumačiti kao osnova za razvijanje kompetencija za pripovijedanje. Dijete povećava svoje sposobnosti u pričanju, prepričavanju, ali u samostalnom stvaranju sadržaja koja mu pomaže u svakodnevnoj komunikaciji i izražavanju (Velički, 2013).

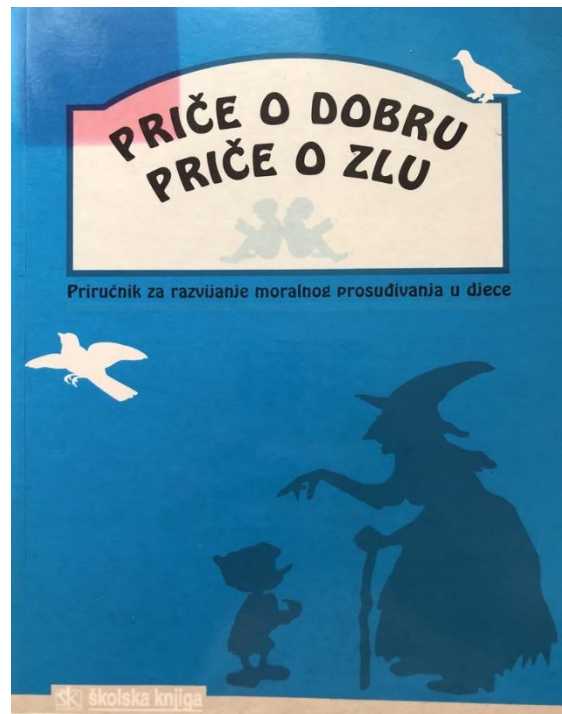
3.3 Pripovijedanje i socio-emocionalni razvoj

Dijete već od samog rođenja emocionalno reagira na ugodu i neugodu. Odrastanjem djetetove emocionalne reakcije se mijenjaju pod utjecajem okoline koja ga uči društveno prihvatljivom ponašanju, a u ovom slučaju prihvatljivom izražavanju emocija (Rezić, 2006). Često se događa da se djeca teško nose s neugodnim emocijama poput frustracije i ljutnje te roditelji i odgajatelji ne znaju adekvatno odgovoriti na njih. U tom trenutku priče i njihovo pripovijedanje mogu im pomoći u razumijevanju djetetovih emocija i ponuditi rješenje ovakvih situacija (Rezić, 2006). Pripovijedajući priče s čijim se likovima djeca mogu poistovjetiti omogućuju im „opuštanje i proradu potisnutih osjećaja ili pražnjenje nakupljene napetosti“ (Rezić, 2006). Primjena priča omogućava upoznavanje emocionalnog svijeta djeteta što može doprinijeti prevenciji raznih emocionalnih poteškoća i odstupanja u emocionalnom razvoju (Rezić, 2006).

Pripovijedanje je više od izgovorene riječi. Kvalitetno pripovijedanje postavlja temelj za stvaranje bliskosti i izgrađivanja odnosa između pripovjedača i slušatelja (West i Sarosy, 2021). Pripovijedati priču znači pogledati dijete u oči, dotaknuti ga, osjetiti njegovu reakciju, oslušivati njegovo zaprepaštenje, vidjeti njegov začuđeni pogled. Danas se socijalni kontakt između odraslih i djece pokazuje sve kraćim i površnijim (Velički, 2009). Psiholozi su utvrdili „da djeca s pojedincima trebaju ostvarivati kontakt očima kako bi im se razvili dijelovi mozga zaduženi za povezivanje s drugima“ (Turkle, 2015; prema Pažin i Franolić, 2022:131). West i Sarosy (2021) navode da je pripovijedanje jedan od kvalitetnih načina stvaranja kontakta, tj. zdrave privrženosti koja kasnije u životu predstavlja veliki značaj u stvaranju daljnjih odnosa, ali i slike djeteta o samome sebi. Tu pripovijedanje možemo promotriti kao značajan alat u odgoju koji nam pomaže ne samo graditi odnose, već i „naučiti nove vještine, stvoriti empatiju, umiriti teške emocije i pronaći značenje u izazovnim životnim trenucima“ (West i Sarosy, 2021:xvii).

3.4 Pripovijedanje i moralni razvoj

Priče također mogu biti značajne i u razvoju moralnosti kod djece. Veliku značajnost u tom pogledu imaju bajke koje stvaraju jasnu sliku dobra i zla, a koja je pritom razumljiva djetetu (Čudina-Obradović, 2002). Dijete već u sebi, iako nesvjesno, posjeduje „univerzalnu etiku svijeta te nosi intuitivnu sklonost prema Dobrome, Istinitome i Lijepome, trima temeljnim duhovnim vrijednostima“ (Baričević, 1995; prema Visinko 2005: 39). Crno-bijeli likovi prikazani su upravo da dijete na svjesnoj razini prosuđuje o tome što je prihvatljivo, a što nepoželjno i loše (Otero, 2005). Osim toga, posebnost bajke krije se u tome što ima sretan kraj u kojem dobro uvijek nadvlada zlo. „Zbog svoje jasne predvidivosti ona osim emocionalnog rasterećenja (katarze) pruža djetetu i osjećaj vladanja situacijom i snagama kojima ono ne može ovladati u stvarnosti“ (Čudina-Obradović, 2002:49). Osim bajki, pripovijetke također mogu biti poučne pogotovo u pitanju moralnosti. Kroz pripovijetke dijete uči moralne norme (nepisana pravila društveno prihvatljivog ponašanja) i temeljne ljudske vrijednosti (život kao vrijednost, prijateljstvo, poštenje, iskrenost, ustrajnost).

Slika 1. Prikaz priče za razvoj moralnog prosuđivanja kod djece

Izvor: <https://www.sretnislon.hr/shop/a-09-6a-price-o-dobru-price-o-zlu-110460#attr=>

4 PRIČE U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU

Pripovijedanje priča, osim puke zabave sadržajem, bilo je i način prenošenja znanja i kulture, ali i jedan poseban način odgoja (Otero, 2005). Kroz priče su se prenosile odgojne vrijednosti, naznačivala važnost dobra koje pobjeđuje nedaće i zlo te učila društveno prihvatljiva, kvalitetna ponašanja. Danas postoje priče koje su ponajviše usmjerene na odgojni aspekt, a u literaturi se svrstavaju u kategoriju dječje književnosti, a to su priče za djecu (Visinko, 2005). Dječja književnost obuhvaća djela koja „po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi, a koja su ili svjesno namijenjena djeci, ili ih autori nisu namijenili djeci, ali su tijekom vremena, izgubivši mnoge osobine koje su ih vezale za njihovo doba, postala prikladna za dječju dob, potrebna za estetski i društveni razvoj djece, te ih gotovo isključivo ili najviše čitaju djeca (Crnković, 1967; prema Hameršak i Zima, 2015:33).

Za razliku od priča za odrasle, priče za djecu razlikuju se po vrsti i izričaju. Priče za djecu podrazumijevaju kraće prozne vrste kao što su bajke, pripovijetke i fantastične priče koji posjeduju jednostavan stil pisanja i motive koji su prilagođeni i bliski djetetu (Visinko, 2005). Iako je struktura i radnja takvih priča jednostavna, njihova vrijednost djeci, ali i odraslima je velika. Posebnost je upravo u tome što nadilaze samog čovjeka, njegovu tjelesnost i umna ograničenja (realnost) i teže potpunosti slobodi, odnosno slobodi duha koji je važan čimbenik odgoja (Velički, 2013).

4.1 Odabir priče

Priče trebaju birati odgovorno, kako roditelji, tako i odgajatelji (Velički, 2013). Pred njima se na tržištu nalaze milijuni primjeraka priča za djecu te često upadaju u nepriliku što od toga izabrati (Čudina-Obradović, 2002). Najčešće polazište u odabiru kvalitetne knjige za pripovijedanje smatra se djetetova dob. Velički (2013) ističe da takav način odabira može izostaviti bitan faktor, a to je djetetovu individualnost. „Djeca se mogu uživjeti u jednu priču i poistovjetiti se s njom samo onda kad pripovjedač predočava svijet iz perspektive djeteta, kad uvažava jedinstvenost dječjeg svijeta, kad mu je polazište za pričanje dječja stvarnost“ (Velički, 2013:23). Zato je vrlo važno pripovjedaču (roditelju ili odgajatelju) prepoznati i uvažiti djetetovo okruženje, interese, karakterne osobine, navike i njegov psihofizički status (Čudina-Obradović, 2002). Na taj način dijete će vrlo lako prihvatiti vrijeme za pričanje priča pa čak i onda kada za njih to predstavlja nešto novo i neuobičajeno (West i Sarosy, 2021).

Neizostavno je pri odabiru sadržaja uvažiti i psihofizički status djeteta. Poželjno je da knjiga prati njegov razvojni stupanj kako ne bi došlo da preranog uvođenja neprimjerenih i složenih tekstova (Velički, 2013). „Što je tema ili razvoj priče nježniji, to je priča prikladnija za mlađu djecu, a što je razvoj priče složeniji ili ima više teškoća, to je priča prikladnija za stariju djecu (Perrow, 2010:79). Istodobno, pri odabiru sadržaja pripovijedanja potrebno je sagledati fazu idućeg razvoja djeteta. Sadržaj, osim što treba biti primjeren psihofizičkom statusu djeteta i mogućnosti razumijevanja, treba poticati i razvoj odnosno poticati radoznalost djece i motivirati ih na istraživanje i nove spoznaje.

4.1.1 Smjernice za odabir priče prema dobi djeteta

Prve priče s kojima se dijete upoznaje u ranoj dobi trebale bi biti jednostavne i kratke (West i Sarosy, 2021). Njihova značajnost je u prenošenju kratkih izjava ljubavi i nježnosti prema djetetu te su zbog toga najčešće slične pjesmicama (Velički, 2013). U njih svrstavamo tapšalice, malešnice, uspavanke te kratke rimovane priče (Velički i Katarinčić, 2011; prema Velički, 2013). „Kako dijete raste i počinje otkrivati vlastito tijelo, priča raste s njim“ (West i Sarosy, 2021:40). U djetetovoj drugoj i trećoj godini uz priču se koriste animacije tijela i facijalne ekspresije koje dijete potiču na sudjelovanje (Čudina-Obradović, 2002). Naglasak je u ovoj dobi na ponavljanju i korištenju kratkih rečenica uz dodir (West i Sarosy, 2021). U trećoj godini se postupno uvode priče s jednostavnim zapletima i čudesnim elementima (Velički, 2013). Oko četvrte godine dijete ulazi u svijet magičnosti i bajkovitosti bića i stvari. U toj dobi koriste se kratke bajke s jednostavnim radnjama i brzim raspletima te priče koje su predvidive i djetetu lako razumljive (Velički, 2013). Peta godina predstavlja preokret u pričanju priča. Djeca su spremna slušati dulje priče koje mogu uključivati različite zaplete, neobične obrate i komične elemente (Velički, 2013). Tu ubrajamo fantastične priče i bajke kao dva glavna žanra. Osnovna obilježja fantastične priče su isprepletenost čudsnog i svakodnevnog, neuobičajenost situacija i preuveličavanje događaja (Velički, 2013). Zbog svojih elemenata jako su značajne u razvoju djetetove kreativnosti i mašte (Velički, 2013). S druge strane, u bajkama djeca kroz simboliku likova i radnje uče o temeljnim duhovnim vrednotama kao što su ljubav, istina, mudrost i prijateljstvo (Visinko, 2005). U šestoj godini dijete traga za različitim izazovima kako u stvarnosti, tako i u mašti, stoga se u priče uvode stvarne opasnosti (West i Saosy, 2021). „Priče mogu biti dobar način za suočavanje s tim izazovima i pomažu djetetu imati povjerenja da će sve dobro završiti“ (West i Sarosy, 2021:45).

4.1.2 Značajke kvalitetne slikovnice

Pripovijedanje se može obogatiti korištenjem slikovnica, posebno radi djetetovog vizualnog doživljaja priče. U tom slučaju osim na sadržaj, vrlo je važno obratiti pažnju i na fizički izgled slikovnice. Slikovnica je prvi oblik književnog djela s kojom se dijete susreće te mu je potrebno ponuditi kvalitetne slojevite i umjetničke slikovnice umjesto šablonskih predložaka (Pažin i Franolić, 2022). Kvaliteta slikovnice očituje se na temelju nekoliko čimbenika, a to su:

- jasno istaknuto ime autora slikovnice,
- suradnja s timom stručnjaka (psiholog, pedagog, odgajatelj),
- harmoničan odnos teksta i slike,
- klasifikacija prema dobi djeteta (slikovnica je primjerena dobi kojoj je namijenjena)
- sigurnosni uvjeti (čvrst materijal slikovnice, bez oštih rubova ili mekani, savitljivi materijal) (Martinović, 2011).

Kod djece rane dobi iznimno je važna materijalna kvaliteta slikovnice, odnosno da nisu lako potrošne te da ne sadrže otrovne boje zbog oralne faze u kojoj se dijete nalazi (Šišnović, 2021). Što je dijete manje, tekst slikovnice treba biti kraći i jednostavniji, a slova krupnija i jednostavna po obliku (Šišnović, 2011). Ilustracije u toj dobi trebaju biti velike i realne s malo detalja zbog djetetove kraće koncentracije (Pažin i Franolić, 2022) i ograničene percepcije. Nakon djetetove navršene prve godine, poželjno je koristiti interaktivne slikovnice (slikovnice koje sadrže prozorčice, ogledala, oblike) radi djetetova senzornog i motoričkog razvoja (Pažin i Franolić, 2022). „Kako djeca rastu, sve su spremnija za složenije sadržaje, koncentriranija za pomna gledanja i duže pripovijedanje“ (Pažin i Franolić, 2022:62).

Slika 2. Prikaz interaktivne slikovnice za djecu rane dobi

Izvor: <https://babyroom.hr/proizvod/interaktivna-slikovnica-zeko-ide-na-spavanje/>

Osim djeteta, pripovjedač također treba imati osjećaj zadovoljstva pripovijedajući priču. Zato je vrlo važno da odabir priče ne bude samo iz razloga da posao pripovijedanja odradi ili zato što ju je neki priručnik savjetovao, „već zato što i sam u njoj uživa, što je voli, poznaje, razumije, što osjeća da se priča upravo njemu obraća“ (Velički, 2013:52). Na takav način djeca će doživjeti sve emocije i uzbuđenje koje i sam pripovjedač proživljava (Otero, 2005). Upravo zbog toga odabir osobnih priča ima najsnažniji utjecaj na dijete. Pričajući priče o sebi i osobnim iskustvima, roditelj ili odgajatelj prenose poruku djetetu da je biti ono što jesi također važno, pogotovo u svijetu priča, punih snažnih junaka, lijepih princeza i mudrih čarobnjaka (West i Sarosy, 2021).

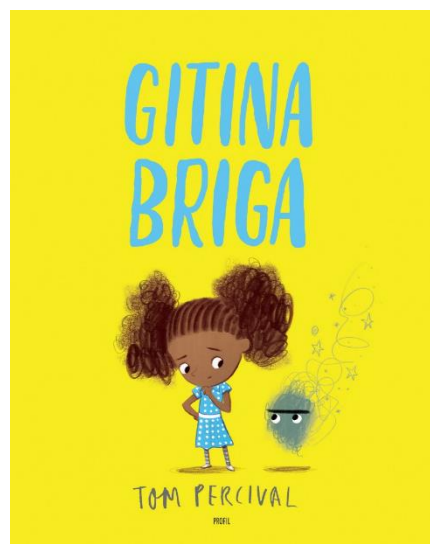
Slika 3. Prikaz edukativne slikovnice o emocijama (dob 2+)

Izvor: <https://brickzine.hr/bogat-serijal-o-emocijama-terapeutske-slikovnice-za-djecu-ali-i-roditelje/>

Slika 4. Prikaz slikovnice za svakodnevne situacije s kojima se djeca susreću
(dob od 3. do 5. godine)

Izvor: <https://shop.skolskaknjiga.hr/mali-vuk-uvijek-kaze-ne.html>

Slika 5. Prikaz slikovnice za ovladavanje teških emocija i izgradnju samopouzdanja
(dob 4+)

Izvor: <https://www.profil.hr/proizvod/gitina-briga/>

4.2 Kako pripovijedati priče djeci

Nakon što je pripovjedač izabrao što želi ispričati uvažavajući pritom dječji status, ali i interes slijedi korak u kojem je potrebno priču i pripovijedanje prilagoditi slušateljstvu, u ovom slučaju djeci (Otero, 2005). Sadržaj, duljinu trajanja i način pripovijedanja neophodno je uskladiti s mogućnostima djece, ali i njihovim osobinama i interesima (Čudina-Obradović, 2002). West i Sarosy (2021) objašnjavaju kako roditelji često upadaju u zabludu da nisu spremni, ni dovoljno sposobni pripovijedati priče svom djetetu. Naravno, uvijek će postojati ljudi koji se malo bolje snalaze u ulozi pripovjedača te čine to s lakoćom za razliku od drugih (Velički, 2013). No, kod pripovijedanja priča djeca ne traže savršenost u izvedbi, nego odnos s osobom koja im pripovijeda (West i Sarosy, 2021). Pričati priču djetetu znači dijeliti sebe u smislu vlastitog vremena, ljubavi i pozornosti (West i Sarosy, 2021).

Velički (2013) navodi kako je osim improvizacije i ljubavi potrebno još nekoliko stavki da bi iskustvo pričanja priče bilo ugodno i kvalitetno, a ono podrazumijeva:

- omogućiti dovoljno vremena kako za pripovijedanje, tako i za djetetov doživljaj samog pripovijedanje (pitanja, objašnjenja, savjeti i sl.),
- odabrati adekvatno vrijeme za pripovijedanje,
- ograničiti se na pričanje jedne priče te na taj način izbjeći površnost u pripovijedanju,
- pažljivo se koristiti riječima i žargonima kako bi obogatili djetetov rječnik,
- kod pričanja priče prepustiti se mašti, a ne sadržaju koji već postoji,
- pratiti reakcije djeteta te prema tome prilagođavati način, vrijeme i dužinu pričanja.

4.2.1 Vještine pripovjedača

Kod pripovijedanja priče manje je bitno što se pripovijeda, već je važniji način na koji se to čini. Dobrog pripovjedača ne odlikuje poznavanje stotinu priča i pripovijesti, nego sposobnost da prenese uzbuđenje i poveže se s publikom (Otero, 2005). Čovjek se svakodnevno koristi pripovijedanjem bilo to da prepričava radni dan na poslu ili pak neki zanimljivi događaj iz života. No, sama mogućnost ponekad nije dovoljna, važno je steći i umijeće (Otero, 2005). Stoga, kako bi pripovjedač mogao ispričati kvalitetnu priču potrebno mu je prije svega posjedovati neke osnovne vještine pripovijedanja (Velički, 2013).

Prema Merkelu (2010; prema Velički, 2013) postoji nekoliko vještina koje bi svaki pripovjedač trebao posjedovati, a to su:

- mogućnost pričanja priče bez tekstnog okvira,
- ponavljanje izraza, riječi ili rečenica u priči,
- korištenje različitih mimika, izraza, gesta radi veće dramatizacije,
- korištenje različitog tempa, intonacije, intenziteta i boje u govoru,
- korištenje jezika bliskog djetetu,
- upotrebljavanje pauza (pogotovo ispred važnih zapleta ili raspleta),
- potaknuti djecu na sudjelovanje u priči (pitanjima, razgovorom ili pokretima),
- mogućnost nadograđivanja priče različitim elementima (pjesmom, lutkama, rekvizitima).

Vještina pripovijedanja zahtijeva vremena i truda da bi se usvojila i lako primjenjivala. West i Sarosy (2021) ističu da je upravo to razlog zašto je potrebno pripovijedati od djetetova rođenja. „Kao pripovjedač početnik, bit će lakše započeti kada je dijete još zadovoljno jednostavnim pričama“ (West i Sarosy, 2021:39). Na taj način će priče, ali i vještine pripovijedanja roditelja rasti i sazrijevati zajedno s njihovom djecom (West i Sarosy, 2021).

4.2.2 Atmosfera u pripovijedanju

Svako pripovijedanje, prije svega, zahtijeva prostor i vrijeme. Određujući gdje će i kada se ono odvijati, roditelji i odgajatelji stvaraju ritam za dijete (West i Sarosy, 2021). Takav ritam značajan je djetetu jer on za njega predstavlja sigurnost i stvara osjećaj pouzdanosti, ali isto tako i uzbuđenje i iščekivanje za zajedničkim provedenim vremenom (West i Sarosy, 2021). Ovim postupkom stvara se atmosfera za pripovijedanje (Velički, 2013). Postizanje dobre atmosfere pomaže pripovjedaču zadobiti pažnju koja mu je potrebna da bi priča započela (Otero, 2005). Velički (2013) savjetuje da prostor koji se odabere za pripovijedanje priče bude isključivo namijenjen za tu svrhu. „Prostorija treba zračiti mirom i ugodom, mora pozivati na slušanje te ne smije biti pretrpana stvarima koje se ne odnose na odabranu priču i koje odvlače pozornost djeteta“ (Velički, 2013:76). Prostor bi trebao, ako je to moguće ostvariti, odisati elementima priče radi jačeg doživljaja (Velički, 2013). Ono podrazumijeva uvođenje boja, zvukova, mirisa, ali i okusa u pripovijedanje priče. Međutim, njihovu upotrebu treba promišljeno koristiti kako se koncentracija s priče ne bi usmjerila na njih (Velički, 2013). Različite boje mogu se koristiti u obliku marama ili ogrtača. Ako se pripovijeda priča o šumi i

šumskim avanturama, koristit će se zelena boja i slično (Velički, 2013). Zvukove, osim govora, mogu proizvoditi i različiti instrumenti kao što su šuškalice, zvečke ili pak bubnjevi te na taj način produbiti pričanje priče (Velički, 2013). Mirisi također mogu postati motivatori u slušanju priče. Velički (2013) u tom slučaju savjetuje korištenje različitih eteričnih ulja radi lakše provedbe.

4.2.3 Rituali i rekviziti u pripovijedanju

Zbog prevelike izloženosti medijima i njihovim vizualnim podražajima, samo slušanje priče za dijete može predstavljati opterećenje (Velički, 2013). Da bi privukli pozornost djeteta i obogatili dječji doživljaj, uz pripovijedanje korisno je uvesti rituale, ali i sredstva, poput lutaka i rekvizita koje će pomoći djetetu da lakše uroni u svijet mašte te se u njemu što duže zadrži (Velički, 2013). Ritualni početak pripovijedanja priče značajan je za djetetovo uživanje u priču i njezino aktivno slušanje (Velički, 2013). West i Sarosy (2021) ističu mogućnost korištenja kratkih fraza ili pjesmica prije početka pripovijedanja jer se na taj način stvara pozornica za priču. Ovakav ritual može biti osobito koristan kada je u pitanju djetetu nepoznato ili čak opasno okruženje koja mu izazivaju strah ili tjeskobu. Svu pozornost sa stresnog događaja dijete će na taj način preusmjeriti na priču (West i Sarosy, 2021).

Kako je djecu važno uvesti u priču, isto tako je pričanje bitno i dovršiti (Velički, 2013). U bajkama kraj se najčešće nagovještava sretnim završetkom (Velički, 2013). Kod ostalih priča kraj se može upotpuniti s kratkom rečenicom, poput: „Čiča Miča, gotova je priča“ ili pak „Atko ne vjeruje, neka se propita!“ (Velički, 2013). Ritual završetka ne mora se uvijek okončati tradicionalnom formom, pripovjedač s djecom također može osmisliti vlastitu završnu rečenicu i na taj način zaključiti pričanje priče (Velički, 2013).

Korištenje rekvizita u pripovijedanju priče može biti od velike pomoći u produblivanju mašte kod djeteta (Velički, 2013). Iako njihova prisutnost nije uvijek potrebna, imaju veliki značaj za dijete, ali i pripovjedača kada se upotrebljavaju. Glavna uloga rekvizita jest njihovo predstavljanje predmeta ili likova koje pripovjedač koristi u priči (Velički, 2013). Pri korištenju rekvizita, Perrow (2010) naglašava važnost jednostavnosti iz dva razloga; prvi je taj što je dječja mašta u tom slučaju puno slobodnija, a drugi je jednostavnost u pripremi (pogotovo ako je u pitanju prezaposleni roditelj). Rekviziti mogu značajno poslužiti u situacijama kada su u pitanju priče dugog sadržaja kako bi zadržali usredotočenost, pogotovo kod mlađe djece (Perrow, 2010). To će potaknuti dijete na znatiželju i usmjeriti ga na samo pripovijedanje (Perrow, 2010).

Osim toga, pomoći će i pripovjedaču pratiti redosljed priče, obogatiti njegovo izlaganje, ali i stvoriti povjerenje ukoliko ga dijete ne poznaje (Perrow, 2010). Kada je u pitanju dulja priča s kompliciranom radnjom, rekvizite nije poželjno koristiti. Pripovijedanje priče pretvorilo bi se u kazališnu predstavu što bi izgubilo smisao, ali i doživljaj samog pripovijedanja (Perrow, 2010).

4.2.3.1 Lutka u pripovijedanju

Od rekvizita lutka može biti kvalitetan izbor u pripovijedanju priča. Za vrijeme pripovijedanja ona postaje glavni pomagač pripovjedaču, osobito ako je riječ o početniku koji se ne osjeća ugodno u svojoj ulozi (Perrow, 2010). Pripovjedač će priču pripovijedati iz pozicije lutke te će opravdano pretpostaviti usmjerenost djeteta na lutku što pripovjedača može dijelom osloboditi od pritiska izlaganja (West i Sarosy, 2021). Dijete će prihvatiti lutku kao stvarnu osobu te se s njom povezati (West i Sarosy, 2021). Ako se to dogodi, lutka se može koristiti ne samo u pripovijedanju, nego i u razgovoru s djetetom, pogotovo u situacijama kada dijete prolazi kroz prijelazno ili teško razdoblje (West i Sarosy, 2021). Lutka tako može olakšati djetetu istraživanje, ali i razumijevanje svijeta koji ga okružuje.

Korištenje različitih vrsta lutaka može pripovjedaču poslužiti u određenim situacijama pa su tako za pripovjedača početnika najpraktičnije ginjol lutke, primjerice od čarapa zbog jednostavne uporabe. Bez obzira na njihovu jednostavnost, lutke od čarapa mogu pružiti magičan doživljaj priče djeci „jer oni ne gube vrijeme sumnjajući u njihovu stvarnost“ (West i Sarosy, 2021:75). Svilene su marionete lutke koje je dobro koristiti za umirivanje upravo radi njihova nježnog i mističnog izgleda koji podsjeća na vilu ili anđela. Većina djece se osjeća sigurno uz nju pogotovo kada je vrijeme za spavanje (West i Sarosy, 2021). Kada uz pripovijedanje pripovjedač želi uvesti neku igru, West i Sarosy (2021) kao primjer navode stolne lutke koje omogućuju djetetu stvaranje vlastite priče uz zabavu. Stolne lutke omogućit će djetetu stvaranje maštovite priče uz jednu posebnu avanturu i razonodu (West i Sarosy, 2021).

Osim pripovjedaču, lutka može poslužiti kao mali "pomagač" i djetetu. Koristeći lutku dijete otvara odgajatelju svoj „misaoni, imaginacijski i emocionalni svijet“ te njegov položaj u njemu (Ivon, 2005:7). Dijete kroz lutku na siguran način može izražavati i oslobađati sebe od velikih i teških emocija (Ivon, 2005). Osim toga, lutka mu u pripovijedanju omogućuje doživljaj tuđih perspektiva i različitih životnih situacija koje mu pomažu u razvoju empatije, ali i osjećaja sigurnosti i pripremljenosti za takve situacije (Ivon, 2005). Osim emocionalne podrške, lutka

ima veliku značajnost i u razvoju djetetovih socijalnih i jezičnih vještina. Dijete će se kroz lutku lakše govorno izražavati i ulaziti u kontakt s vršnjacima jer mu ona daje osjećaj posredništva i sigurnosti. „Magičnost lutke je i u njenoj moći da djeluje kao specifična ravnoteža ega“ (Ivon, 2005:8) Sramežljivije dijete dobit će osjećaj odvažnosti u uključivanju i komuniciranju s drugima, dok će s druge strane živahnijem djetetu pomoći u tome da svoju pozornost malo više usmjeri na ostale oko sebe (Ivon, 2005).

5 TERAPEUTSKE PRIČE

Većina djece se ponekad nađe u situaciji koja za njih izaziva osjećaj straha i zabrinutosti. To može biti polazak u vrtić ili školu, selidba, posjeti doktoru i zubaru, pad s bicikla i slično. No, postoje i oni događaji u životu djeteta koji mu mogu predstaviti znatno emocionalno opterećenje i traumu pa tako smrt bliske osobe, rastava roditelja, bolest, zlostavljanje mogu biti teške okolnosti koje dijete ponekad ne može dovoljno razumjeti. Često takve situacije mogu rezultirati neuobičajenim (potištenost, fobija, razdražljivost) ili neprihvatljivim oblicima ponašanja (agresija, neposlušnost, pohlepa, neiskrenost). „Djeca koja su ozlijeđena, bolesna ili pretrpjela neku emocionalnu traumu mogu postati fiksirana na problem“ (West i Sarosy, 2021:92). Priče u takvim situacijama znaju poslužiti kao most (West i Sarosy, 2021). Perrow (2013) ih naziva terapeutskim pričama, a opisuje ih kao „priče koje vraćaju ravnotežu i cjelovitost ponašanju ili situaciji koja je izvan ravnoteže“ (Perrow, 2013:4). Svaka priča stoga u sebi posjeduje mogućnost terapeuskog učinka ako kod djeteta izaziva reakcije poput smijeha i suza ili pak djeluje na djetetovo ponašanje u cilju njegova mijenjanja (Perrow, 2010). Posebnost tih priča je što, bez obzira na temu, svu pozornost usmjeravaju na dijete u neprilici, a ne na sam problem (West i Sarosy, 2021).

Pojedine pripovijetke, no osobito bajke i basne u sebi sadrže jasne moralne poruke gdje se dobro gotovo uvijek nagrađuje, a zlo kažnjava. Na takav način dijete se upozorava na posljedice njegova djelovanja, odnosno stavlja ga se u poziciju straha od kazne ili želje za nagradom ako čini dobro (Perrow, 2013). Terapeutske priče djeluju upravo suprotno, odnosno daju djetetu „poticaj za promjenu ponašanja iznutra kroz razvoj metaforičkih slika koje postaju njegove“ (Perrow, 2013:xxiv). Perrow (2010) naglašava da su terapeutske priče i dalje moralne priče, ali ne i moralizirajuće. Moralizirajuće priče šalju izravnu poruku djetetu kao što to čini i očitavanje lekcije (Perrow, 2010). Za razliku od toga moralna priča u sebi nosi jednu dozu neizravnosti, ali isto tako dovoljno snažnu i shvatljivu poruku da dijete osjeti olakšanje na kraju priče i samo donese zaključak (Perrow, 2010). Zato je vrlo bitno da i pripovjedač nakon priče ne otkriva koje se to moralne vrijednosti kriju u priči, već dopusti djetetu da ih samo odgonetne pa tako na kraju prihvati i usvoji (Perrow, 2010). „Na taj način "moć priče" sama obavlja svoj posao u tišini i nevidljivosti“ (Ben Okri; prema Perrow, 2010:57).

Iako je karakteristika terapeutskih priča da se koriste u složenim ili pak traumatskim situacijama, Perrow (2013) naglašava da one nisu ljekoviti napitak. Njihova zadaća nije magično pretvaranje "loše" djecu u onu "dobru", pa tako ni uklanjanje problema s kojim se dijete nosi (Perrow, 2013). Značajnost ovakvih priča jest da dijete uz pomoć svojeg malog

"pomagača" iz priče nauči dragocjene lekcije, da proživi emocije koje su ponekad teške za izraziti u stvarnom svijetu i naravno da stvori jednu sigurnu povezanost s drugom osobom, u ovom slučaju pripovjedačem (West i Sarosy, 2021).

5.1 Terapeutsko pričanje priča

„Terapeutsko pričanje priča je nježan i lagan, a ipak učinkovit način za rješavanje problematičnih situacija s djecom“ (Perrow, 2013:5). U priči pripovjedač kroz glavne likove i njihove pustolovine oslikava stvarnost u kojoj se dijete nalazi. Poistovjećujući se s likovima dijete će priču projicirati na stvarni život te se nositi s preprekama poput njegovog najdražeg junaka (Perrow, 2013).

Roditelju ili odgajatelju kao pripovjedaču ponekad će biti teško pronaći priču koja opisuje djetetovo stanje. U tom slučaju mogu se poslužiti vlastitom maštom i osmisliti priču za određenu situaciju u kojoj se dijete nalazi (Perrow, 2013). Kako bi olakšala smišljanje priča za početnike, Perrow (2010) je koncipirala model za stvaranje terapeutskih priča koji se sastoji od trodijelne strukture: "metafore", "putovanja" i "raspleta". Temeljni dio za formiranje terapeutske priče je "metafora" (Perrow, 2010). Ona predstavlja poveznicu između stvarnosti i mašte. West i Sarosy (2021) se također koriste sličnom metodom u pripovijedanju, no umjesto metafore koriste naziv pripovjedačka petlja. I jedno i drugo, bez obzira na naziv, predstavljaju sidro pomoću kojeg se stvarne situacije miješaju s imaginacijom i nastaje nova stvarnost (West i Sarosy, 2021). Metafora (ili pripovjedačka petlja) može označavati različite uloge; od onih pozitivnijih kao što su pomagači u pustolovini ili pak mudri savjetnici do onih negativnih kao što su različite prepreke i iskušenja na koja glavni lik nailazi (Perrow, 2010). Jedina važnost kod izbora metafore je da simbolizira nešto iz djetetove okoline, bilo to osoba, prostor, predmet ili situacija (Perrow, 2010). Nakon odabira metafore, slijedi glavni dio svakog pripovijedanja, a to je "putovanje". „Putovanje s mnogo događaja način je da se u priči izgradi napetost te vodi radnja kroz ponašajnu "neravnotežu" do ponovne uspostave ravnoteže“ (Perrow, 2010:62). Putovanje u priči najčešće je obuhvaćeno različitim zapletima, zato se više koriste "metafore" koje zauzimaju negativne uloge (zapreke i kušnje) (Perrow, 2010). Osim zapleta, napetost se može razvijati i jednostavnim ponavljanjem i uvođenjem novih likova; Perrow (2010) kao primjer daje priču o „Velikoj repi“ u kojoj ona napreduje samo iz razloga što se širi slika, u ovom slučaju broj likova. Za razliku od dinamične sredine rasplet u terapeutskoj priči uspostavlja ponovnu ravnotežu i sklad koja se postiže uvođenjem pozitivnih uloga, odnosno

"pomoćnika" (Perrow, 2010). Perrow (2010) naglašava da je važno da rasplet bude vidljivo i jasno pozitivan i da kod djece ne generira osjećaj krivnje. Kada se priča približi svojem vrhuncu, bitno je da ju pripovjedač na jasan način i zaključi. Na taj način postiže se efikasnost priče i prenesene poruke koju je pripovjedač želio iznijeti svojim slušateljima (Perrow, 2010). Koristeći se vlastitim pričama roditelji i odgajatelji mogu stvoriti emocionalnu intimnost i sigurno okruženje za dijete koje će se zasigurno osjećati smirenije i pomalo snažnije (West i Sarosy, 2021).

5.2 Biblioterapija

Upotreba riječi i priča u svrhu duhovnog rasta i unapređenja bila je metoda koja se koristila još od davnina (Krpan i sur., 2018). Danas je ta metoda zadobila svoje mjesto u psihoterapiji pod nazivom biblioterapija (Krpan i sur., 2018). „Biblioterapija je terapijski pristup koji koristi literaturu (pjesme, priče, kreativno pisanje) za podršku mentalnom zdravlju“ (Suvilehto, 2019:1). Biblioterapija je, za razliku od pripovijedanja, vezana za napisanu riječ. Njezino glavno obilježje jest odnos i „interakcija između osobnosti čitatelja i literature“ (Koić, 2008).

Proces biblioterapije odvija se u četiri faze (Škrbina 2013; prema Krpan i sur., 2018). Prva faza obuhvaća identifikaciju gdje dijete (ili odrasla osoba) poistovjećuje sebe, svoje bližnje ili pak situaciju i okolinu s motivima koji se nalaze u priči (Krpan i sur., 2018). Kroz proces poistovjećivanja čitatelj proživljavajući emocionalne reakcije likova istodobno prorađuje probleme ili situacije s kojima se on sam nosi (Krpan i sur., 2018). Druga faza obuhvaća projekciju i introspekciju (Krpan i sur., 2018). Čitatelj situaciju ili problem u kojem se nalazi preslikava na likove u svojoj priči te taj isti problem doživljava iz perspektive lika (Krpan i sur., 2018) Čitatelj je tada u mogućnosti sagledati problem iz različitih perspektiva, a samim time i nove načine njegova rješavanja (Rudež, 2004; prema Krpan i sur., 2018). U trećoj fazi čitatelj doživljava katarzu, odnosno oslobođenje od napetosti i olakšanje (Krpan i sur., 2018). Rezultat tomu je što čitatelj na jedan poseban način dijeli svoj problem s likom te stvara osjećaj empatije za njega (Krpan i sur., 2018). Četvrta, ujedno i posljednja faza jest faza osvještavanja. Čitatelj je svjestan svojih problema, ali i mogućih načina njihova rješavanja (Krpan i sur., 2018). „Nakon posljednje faze biblioterapijskog procesa sudionik može osjetiti pozitivne učinke biblioterapije doživljavajući promjene osobnosti te promjene u stavovima koje rezultiraju promjenama u ponašanju“ (Krpan i sur., 2018:353).

U procesu biblioterapije osim čitatelja sudjeluje i voditelj. Uloga voditelja jest da usmjerava čitatelja kroz proces čitanja i razumijevanja samoga djela (Rudež, 2005; prema Krpan i sur., 2018). Kod biblioterapije s djecom voditelji se najčešće nalaze i u ulozi posrednika. Provođenje ovakve vrste terapije s djecom predškolske dobi otežano je zbog njihovih još nedovoljno razvijenih čitalačkih vještina (Krpan i sur., 2018). Stoga se u biblioterapiji za djecu najčešće koriste ilustracije koje na kvalitetan način oslikavaju likove i situacije iz njihove okoline radi lakšeg razumijevanja (Krpan i sur., 2018). „Ilustracija razvija percepciju kod djece i nedvojbeno izaziva određene osjećaje kod njih dok ju promatraju“ (Krpan i sur., 2018:350). Ako se koristi priča, za djecu te dobi vrlo je važno da tekst bude jednostavan i kratak. Da bi se djeci umanjio stres pri izvođenju biblioterapije, voditelj u priču uvodi likove koji imaju slične karakteristike njima bliskih osoba. Na taj način dijete lakše ulazi u priču i poistovjećuje se s njom (Krpan i sur., 2018). Iako biblioterapija može imati afirmativan učinak za djecu i njihov socio-emocionalni i psihički status, potrebno je naglasiti da odgajatelji nisu terapeuti.

6 PRIPOVIJEDANJE U VRTIĆU

Kreativno stvaralaštvo i izražavanje neizostavan je dio odgojno-obrazovnog procesa. „Kako bi dijete potaknuli na kreativno stvaralaštvo, odgojitelji trebaju biti spremni konstantno učiti i istraživati, nadograđivati sebe i svoje načine rada te tehnike i metode koje prenose djeci različitim sadržajima i aktivnostima“ (Drandić i Katić, 2023:118). U kreativni izraz, osim likovnosti i glazbenog izraza, svrstava se i pripovijedanje. Pripovijedajući priču odgajatelj djetetu otvara vrata svijeta u kojem je sve moguće. Koračajući tim svijetom mašte dijete se osjeća samouvjerenom jer to upravo čini iz okruženja koje mu je poznato i sigurno (Drandić i Katić, 2023). Brojna istraživanja svjedoče o pozitivnim utjecajima pripovijedanja na dijete i njegov cjelokupni razvoj (Siketić, Turza-Bogdan, 2022). U tom slučaju vrlo je važna uloga odgajatelja u stvaranju okruženja koje će to omogućiti (Čudina-Obradović, 2002).

Siketić i Turza-Bogdan (2022) proveli su istraživanje o odgajateljevoj ulozi u pripovijedanju priča. Cilj njihovog istraživanja bio je utvrditi način na koji odgajatelji pričaju priče djeci te koliko često to čine (Siketić i Turza-Bogdan, 2022). Rezultatima su prikazali da većina odgajatelja smatra pričanje priče neizostavnim aspektom njihove prakse u vrtiću (Siketić i Turza-Bogdan, 2022). Pričanje priče najčešće upotpunjavaju uz interakciju s djecom, ali i uvođenjem različitih rekvizita kako bi djeca što snažnije doživjela taj ritual (Siketić i Turza-Bogdan, 2022).

Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (2015, dalje NKRPOO) zagovara slobodu djece u izboru aktivnosti i sadržaja. Odgajatelju se preporučuje uloga poticatelja i promatrača. No, pogrešno bi bilo shvatiti slobodu izbora kao izostanak inicijative odgajatelja. Kvalitetan odgajatelj, usmjeren na razumijevanje i potporu djeci, prepoznat će i dobrobiti pripovijedanja. Uvažavajući pravo djeteta na slobodno izražavanje, ali i pravo biti saslušan (*Konvencija o pravima djeteta*, 1989) u sam proces pripovijedanja uključit će i djecu. Veoma je važno da priče ne budu samo upućene prema djeci, nego da i proizlaze od njih samih. Djetetovo pripovijedanje priča u ranom i predškolskom odgoju važan je faktor za obogaćivanje njegovih najranijih iskustava, od djetetove vizije sebe pa sve i do svijeta koji ga okružuje (Bacinger Klobučić i Glavina, 2012).

7 ZAKLJUČAK

Pripovijedajući zajedno s djetetom pripovjedač ne stvara samo priču, već i odnos. Mnoga istraživanja i autori utvrdili su da pripovijedanje priča značajno utječe na sve aspekte djetetova razvoja. Dakle, pripovijedajući priču djetetu pripovjedač mu nije pružio samo zabavno poslijepodne, već ga je obogatio u novim znanjima, pojmovima, riječima, osjećajima, ljubavi i pozornosti. Stoga, zaključuje se kako je pripovijedanje više od običnog procesa prenošenja te iznošenja informacija o nekim događajima, odnosno da je to novi način koji omogućava ne samo djetetu, nego i roditeljima te odgajateljima da stvore novi svijet. Osim toga, tu su i brojne druge dobrobiti koje pripovijedanje priča omogućava, a to su stvaranje zajedničkog jezika u kojem se i dijete i odrasla osoba lakše međusobno razumiju, upoznavanje skrivenih težnji, problema i snova koje kroz priče ponekad isplivaju te se i kroz njih lakše uvažavaju ili prebrode.

Uz važnost pripovijedanja, najveći naglasak u radu bio je na načinu na koji se neka priča pripovijeda djetetu. Pod tim se misli da iako je pripovijedanje umijeće koje se svakodnevno koristi, pripovjedač ipak mora steći određene vještine i znanja koje će iskustvo pripovijedanja produbiti i obogatiti za dijete. No, bitno je naglasiti da sposobnost pripovijedanja ne podrazumijeva savršenu i besprijekornu izvedbu, već želju i iskrenu namjeru da se dijete i pripovjedač istinski povežu i stvore "svoju priču".

Na temelju svega navedenog može se zaključiti da bi pripovijedanje trebalo biti neizostavna praksa kako u obitelji, tako i u vrtiću. Razlog tomu je što pripovijedanje širi vidike i horizonte djetetovoga malog svijeta, ali isto tako omogućava roditeljima i odgajateljima da svakodnevno razvijaju i obogaćuju svoje vještine u odgajanju. S obzirom na sve veći utjecaj digitalizacije svijeta, djetetu je itekako važno približiti živu riječ koja se jedino može postići konstantnim uključivanjem djeteta u svijet priča i proces pripovijedanja i to od najranije dobi. Osim stvaranja povezanosti između djeteta i osobe koja pripovijeda, izuzetno je bitno naglasiti i važnost odnosa koje dijete stvara prema knjizi. To mu omogućava da shvati kako knjiga nije samo izvor učenja i razvijanja brojnih govornih i komunikacijskih vještina iako joj je to prvenstvena uloga, već i sredstvo utjehe, opuštanja i zabave.

8 LITERATURA

1. Bacinger Klobučarić, B. i Glavina, E. (2012). Multidisciplinarni pristup promicanju mentalnog zdravlja djece predškolske dobi: Pomažu li priče?. *Hrvatski Časopis za javno zdravstvo*, 8 (32), 143-148. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/297008>
2. Bukvić Pažin, A. i Ott Franolić, M. (2023). *Velika važnost malih priča. Zašto i kako čitati djeci*. Zagreb: Ljevak.
3. Čudina - Obradović, M. (2002.) *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Drandić, D. i Katić, A. (2023). Stavovi odgojitelja o provođenju kreativno-stvaralačkih aktivnosti u dječjem vrtiću s djecom s teškoćama u razvoju. *Magistra Iadertina*, 18 (1), 115-131. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/309717>
5. Galeković, M. (2023). Analiza pripovjednih sposobnosti djece s odgodom upisa u prvi razred. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, (17), 231-246. <https://doi.org/10.21857/9xn31cwx5y>
6. Hameršak, M. i Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international, d.o.o.
7. Ivon, H. (2005). Lutka u razvoju djeteta. *Dijete, vrtić, obitelj*, 11 (40), 6-11. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/178143>
8. Koić, E. (2008). Bajkama i pričama do stvarnosti [Fairytale to reality - Storytelling workshop]. *Hrvatski Časopis za javno zdravstvo*, 4 (16), 0-0. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/297717>
9. Krpan, K., Klak Mršić, I. i Cej, V. (2018). Primjena razvojne biblioterapije u radu s djecom i mladima u narodnoj knjižnici. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 61 (1), 345-361. <https://doi.org/10.30754/vbh.61.1.621>
10. Martinović, I. i Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium*, 4 (1), 39-63. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/92392>
11. Miljević-Riđički, R. i Pavin Ivanec, T. (2009). The importance of social context for the cognitive development of preschool children-comparison of cognitive outcomes of children growing up in different family and institutional environments. *Suvremena psihologija*, 12(2), 309-322. <https://hrcak.srce.hr/file/123465>
12. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, *Narodne novine*, 5/2015.; <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>

13. Otero, E. (2005). Povratak narativnoga. Kako i zašto razvijati umijeće pripovijedanja. *Kateheza*, 27 (3), 233-243. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/113803>
14. Perrow, S (2010). *Bajke i priče za laku noć. Terapeutske priče za djecu*. Velika Mlaka: Ostvarenje d.o.o.
15. Perrow, S. (2013). *Iscjeljujuće priče II*. Velika Mlaka: Ostvarenje d.o.o.
16. Radić Tatar, I. (2013). Ovladanost vrstama rečenica na kraju predškolske dobi. *Lahor*, 2 (16), 165-188. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/130039>
17. Rezić, L. (2006). Emocionalni razvoj djeteta - Kako pomoći djetetu da se snađe s onim što se događa u njemu i oko njega?. *Dijete, vrtić, obitelj*, 12 (45), 7-9. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177722>
18. Rose West, S. i Sarosy, J. (2021). *Kako pričati priče djeci: i svima ostalima*. Zagreb: Stilus knjiga.
19. Sevshek, T. (2023). Pripovijedanje kod djece s govornim i jezičnim poremećajima u osnovnoj školi. *Varaždinski učitelj*, 6 (12), 309-317. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/303192>
20. Siketić, J. i Turza-Bogdan, T. (2022). Uloga odgojitelja u pričanju priče. *Hrvatski*, 20 (1), 31-46. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/296910>
21. Solar, M. (2004). *Ideja i priča*. Zagreb: Golden marketing- Tehnička knjiga
22. Suvilehto, P. (2019.) We Need Stories and Bibliotherapy Offers One Solution to Developmental Issues. *Online Journal of Complementary & Alternative Medicine*, 1(5). str. 1-4. Dostupno na: <https://irispublishers.com/ojcam/fulltext/we-need-stories-and-bibliotherapy-offers-one-solution-to-developmental-issues.ID.000523.phpm>
23. Šišnović, I. (2011). Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17 (66), 8-9. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124183>
24. Ujedinjeni narodi (1989). *Konvencija o pravima djeteta*. https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf
25. Vasta, R., Haith, M. M. i Miller, S. A. (2005). *Dječja psihologija: moderna znanost*. Zagreb: Naklada slap
26. Velički, V. (2009). Poticanje govora u kontekstu zadovoljenja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću. *Metodika*, 10 (18), 80-91. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/40817>
27. Velički, V. (2013). *Pričanje priča – stvaranje priča: Povratak izgubljenom govoru*. Zagreb: Alfa

28. Visinko, K. (2005). *Dječja priča-povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga.

Prilozi

Slika 1. Prikaz priče za razvoj moralnog prosuđivanja kod djece. Izvor: <https://www.sretnislon.hr/shop/a-09-6a-price-o-dobrru-price-o-zlu-110460#attr=>

Slika 2. Prikaz interaktivne slikovnice za djecu rane dobi. Izvor: <https://babyroom.hr/proizvod/interaktivna-slikovnica-zeko-ide-na-spavanje/>

Slika 3. Prikaz edukativne slikovnice o emocijama (dob 2+). Izvor: <https://brickzine.hr/bogat-serijal-o-emocijama-terapeutske-slikovnice-za-djecu-ali-i-roditelje/>

Slika 4. Prikaz slikovnice za svakodnevne situacije s kojima se djeca susreću (dob od 3. do 5. godine). Izvor: <https://shop.skolskaknjiga.hr/mali-vuk-uvijek-kaze-ne.html>

Slika 5. Prikaz slikovnice za ovladavanje teških emocija i izgradnju samopouzdanja (dob 4+). Izvor: <https://www.profil.hr/proizvod/gitina-briga/>

SAŽETAK

PRIPOVIJEDANJE U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU S DJECOM RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Pripovijedanje priča jedna je od aktivnosti koja obogaćuje život djeteta. Omogućuje mu da upozna svijet, druge i samoga sebe. Današnji način života ispunjen je sve većom užurbanošću i nedostatkom vremena pa u taj začarani krug često upadaju roditelji, ali i odgajatelji. Pripovijedanje omogućuje i roditelju i djetetu odmaknuti se od brzine stvarnog svijeta i ući u posebni, bezbrižni i maštoviti svijet priča i bajki. U radu se analizira važnost, načini i mogućnosti pripovijedanja u odgojno-obrazovnom procesu. Važno je da pripovijedanje bude način stvaranja kvalitetnih odnosa, a ne samo dužnost koju pripovjedač ima prema djetetu. Na samome početku navode se definicija pripovijedanja i podvrste koje ono obuhvaća. Zatim se ukazuje važnost koje pripovijedanje ima na dijete i njegov cjeloviti razvoj (kognitivni, socio-emocionalni, jezično-govorni i moralni). Posebna pozornost posvećuje se načinu pripovijedanja i kvaliteti odabira sadržaja za pripovijedanje. Osim toga, spominje se i iscjeljujući utjecaj priče na dijete koje mu pomažu da na lakši način razumije probleme odrasloga svijeta. Naznačena je i važnost pripovijedanja u praksi ranog i predškolskog odgoja te značaj odgajatelja u njezinom primjenjivanju.

Ključne riječi: pripovijedanje, priče, dijete, razvoj, odgajatelj

ABSTRACT

STORYTELLING IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF EARLY AND PRESCHOOL CHILDREN

Storytelling is an activity that enriches a child's life, enabling them to explore the world, others, and themselves. In today's fast-paced and time-constrained lifestyle, both parents and educators often find themselves caught in a cycle of busyness. Storytelling offers both parents and children a chance to escape the rush of the real world and enter a special, carefree, and imaginative realm of stories and fairy tales. This paper analyzes the importance, methods, and potential of storytelling within the educational process. It stresses that storytelling should be a means of fostering meaningful relationships, not just a duty that the storyteller has towards the child. The paper starts by defining storytelling and its various types. It then underscores the significance of storytelling for a child's overall development (cognitive, socio-emotional, language, and moral). Special attention is given to storytelling techniques and the quality of content selection. Additionally, the paper touches on the therapeutic effects of stories, which help children better understand the challenges of the adult world. The importance of storytelling in early childhood and preschool education practices, as well as the crucial role of educators in its implementation, is also emphasised.

Keywords: storytelling, stories, child, development, educator

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja MATEA MARIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce RAJNOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 18. rujna 2024.

Potpis

Matea Marić

**Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)**

Student/ica: MATEA MARIĆ

Naslov rada: PRIPOVJEDANJE U ODGOJNO - OBRAZOVNOM

PROCESU S DJECOM RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Znanstveno područje i polje: DRUŠTVENE ZNANOSTI, PEDAGOGIJA

Vrsta rada: ZAVRŠNI RAD

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

izv. prof. dr. sc. Ivana Visković

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

izv. prof. dr. sc. Ivana Visković

doc. dr. sc. Branimir Mendes

Iskra Tomić - Koselj, asistent

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 18. rujna 2024.

Potpis studenta/studentice: Matea Marić

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.